

Bilaga F

Stådråd för badanläggningar

INLEDNING

Bassänger, bastur, dusch- och omklädningsrum kräver noggrann städning. Den varma och fuktiga miljön gör att mikroorganismer och bakterier trivs, samtidigt som det desinficerande kloreten i bassängvattnet kan bilda farliga ämnen när det reagerar med smuts och föroreningar.

Smuts som tillförs bassängen kommer från badgästerna och omgivande ytor. Därför är det viktigt att fokusera dels på hygien, det vill säga rena badgäster och dels på bra städning. Det ger förutom en fräsch och attraktiv anläggning, ett bättre badvatten. Städning ska till stor del verka förebyggande. Smuts ska aldrig synas. Har det gått så långt att smuts syns krävs ofta omfattande städinsatser för att få ytorna rena.

Här följer några tips och råd för att uppnå god städning i en badanläggning. En städkonsult specialiserad mot badanläggningar kan ge mer utförliga råd om städinstruktioner, val av städutrustning, lämpliga städkemikalier osv. I checklistans bilaga L kan du läsa mer om hygienråd för badanläggningar.

VILKA ÄR HÄLSORISKERNA?

Den mesta smutsen kommer från badgästerna i form av t.ex. svett, urin och fett från hud och kosmetika men det finns även mikroorganismer som bakterier, mögel och alger.

- Virus, vårtvirus, kan smitta via fuktiga golv. Magsjukevirus kan smitta i vattnet om man kommer i kontakt med viruset. Virus dödas relativt fort av klor.
- Alger och biofilmer är gömställen för mikroorganismer. Alger bildar grönaktiga ytor, "filmer" som gör golvet fläckvis halt.
- Legionella växer till i stillastående vatten med för låg varmvattentemperatur. Även för "varmt" kallvatten utgör en risk. Bakterien kan orsaka lunginflammation.
- Pseudomonas aeruginosa är en sjukdomsframkallande bakterie som t.ex. kan ge feber, utslag, infektioner i ögon, öron. Den är också motståndskraftig mot klor.
- Cryptosporidium är en protozo som orsakar diarré. Den är motståndskraftig mot klor.

I bassängvattnet bildar klor olika föreningar med den smuts som tillförts vattnet:

- Trikloraminer bildas när klor reagerar med kväve från t ex urin och svett. Den bildar karakteristisk klorlukt i simhallen. Kloraminer är skadligt för hälsan och påverkar främst badande med luftrörsproblem.
- THM (trihalometaner, främst kloroform) bildas när klor reagerar med organiska föreningar t ex hår- och hudrester. WHO har pekat ut ämnet som cancerframkallande och halterna ska hållas låga.

STÄDNING

STÄDPLANER

Varje anläggning behöver en **städplan**. I den ska det framgå vilka utrymmen som finns, vilka ytor (m²) som finns, ritning över badgästernas flöden/skogräns, typer av ytor t.ex. kakel, intervaller för städning, typ av städmoment m.m.

För större anläggningar krävs i regel också en **städinstruktion** som beskriver hur olika utrymmen och ytor ska städas och med vilka medel.

STÄDMETODER

Det finns våta och torra städmetoder. I stora delar av ett bassängbad krävs våta metoder. Det finns olika typer av städutrustning: skumsprutor, skurmaskiner, slangar med munstycken, fuktmoppar, skurborstar av olika slag, skurblock, mirakelsvampar, skrapor och ångtvättar. Val av utrustning beror på den specifika anläggningens behov och förutsättningar.

Den bästa lösningen för rätt dosering av kemikalier är användning av skumsprutor. Därför är det viktigt att det finns vattenposter i simhallen och på andra strategiska platser så att sprutorna går att fylla på.

I våta utrymmen används först kemikalier för att lösa upp smutsen, därefter sker en mekanisk bearbetning och slutligen spolas ytan av med vatten avspolning. Vid en så kallad mellanrengöring används städkemikalier som sedan spolas av men det sker ingen mekanisk bearbetning.

Termisk (värme) bearbetning kan användas både i simhall, duschrum och bastu och efter bearbetning ska den lösta smutsen spolas till avlopp.

Städmaskiner bör användas vid rengöring av större ytor, ex golvytan runt bassängen då detta underlättar städningen och minskar behovet av kemikalier.

Kallt eller knappt ljummet vatten bör användas vid städning för att motverka bakterietillväxt. Ytor ska vätas innan städkemikalier påförs. *Skrapa alltid ytan torr efter rengöringen.* Inget städvatten ska vara kvar på golvet.

Observera att rutiner också ska finnas fastställda för att hålla städutrustning och städmaskiner rena.

STÄDFREKVENSER

Hur ofta olika utrymmen ska städas beror bland annat på vilket utrymme som ska städas, materialet och personbelastningen? i anläggningen. Under rubriken "Olika ytor och utrymmen" finns några rekommendationer. Det är mycket viktigt med regelbunden städning för att undvika att smuts lagras och depåer bildas. Anläggningen blir även t mer svårstädad och ytskikt kan skadas.

På hårt belastade anläggningar eller i vissa hårt belastade utrymmen, i t.ex. duschar och WC, kan en s.k. mellanrengöring behöva utföras. Mellanrengöring innebär att ett enklare städpass utförs emellan två större städningar, t.ex. mitt på dagen mellan morgonstäd och kvällsstäd. Grundregeln vid ett bassängbad öppet för allmänheten är att samtliga vistelsezoner för badgäster ska rengöras dagligen.

STÄDKEMIKALIER

Den smuts som tillförs badanläggningen är fett (från hud, kosmetika etc.), kalk (från vattnets hårdhet), salt (främst från vattnet), rost (bildas när järn oxiderar), mikroorganismer (t.ex. bakterier, mögel, alger) samt "damm", exempelvis fibrer från textilier. De städkemikalier och städmetoder som väljs ska leda till att hålla anläggningen ren samt de olika ytorna i gott skick. I Tyskland tillåts endast städkemikalier som är anpassade för bassänganläggningar och som fått ett särskilt godkännande. I Sverige saknas motsvarande vägledning. Grundregeln är dock följande:

Alkaliska medel: löser fetter, tar bort organiska produkter (hud, hår) i duschar, bastu, golv

Sura medel: tar bort mineral, salter (urin, kalk, rost) i duschar, bastu, golv

Neutrala medel: tar bort lättare föroreningar och användas runt bassängen, bör vara tensidfria eller innehålla en låg tensidnivå. Tensider kan nämligen störa badvattnet och reningstekniken.

Säkerhetsdatablad och en kemikalieförteckning bör finnas för samtliga städprodukter. Förteckningen ska uppdateras årligen. Det kan finnas städkemikalier som på grund av att de inte är riskklassificerade saknar säkerhetsdatablad. Verksamhetsutövaren får då inhämta produktinformation där det klart framgår syftet med produkten samt innehållsbeskrivning.

YTDESINFEKTION

Ytdesinfektion förhindrar bakterietillväxt och avdödar mikroorganismer. Ytdesinfektion är svampdödande t.ex. av fotsvamp och det är verksamt mot virus. Ytdesinficering bör utföras som lägst 1 ggr/vecka på samtliga barfotoområden, sanitetsområden och sittytor.

När desinfektionsmedel används ska ytan vara rengjord då smuts försämrar desinfektionsmedlets effekt. Man kan dock städa på morgonen, göra mellanrengöring mitt på dagen och sedan lägga på desinfektionsmedlet på kvällen, så att det får verka över natten. Det desinfektionsmedel som ska användas för golv-/sittytor ska vara en kvartär ammoniumförening (QAC). Dessa är hud- och materialvänliga samt har långtidsverkan. Använd rekommenderad dosering och lägg helst på medlet med hjälp av en skumkanon för att få rätt dosering. Låt sedan medlet verka över natten. Vid lågdosering behöver desinfektionsmedlet inte spolats bort.

Att desinficera ytor med klor, t.ex. bassängvatten, är mindre lämpligt då kloreter reagerar snabbt och ospecifikt. Klor och smuts bildar även biprodukter som luktar illa och irriterar luftvägarna. Klor har också en dålig materialkompatibilitet, frätande effekter på vissa material och saknar långtidsverkan.

Medel för snabbdesinfektion innehåller alkohol och ska användas endast på små ytor som t.ex. skötbord, kranar, lysknappar och handtag. Spraya en mjuk torkduk med snabbdesinfektionen och torka av ytorna.

DETTA BÖR UNDVIKAS

Tvätt med högtryckspruta

Högtrycksprutning i bassängutrymme bedöms vara olämpligt då vattenstrålen lätt kan dra med sig föroreningar, mikroorganismer eller rengöringsmedel ner i bassängvattnet. Även vattendimman som bildas kan föra med sig föroreningar och mikroorganismer ner i bassängvattnet. Högtrycksprutning kan även ge skador på kakelfogar och halkskyddande ytskikt.

Olämpliga städkemikalier

Städkemikalier måste vara anpassade för användning i bassängmiljöer. Undvik att rutinmässigt använda medel som är starkt sura eller som innehåller organiska lösningsmedel. De sliter mer på materialen och innebär en ökad arbetsmiljörisk. Städkemikalier som innehåller exempelvis tensider, fenol, komplexa fosfater eller ammoniak kan, om de kommer ner i bassängvattnet, bl.a. försämra effekten hos reningsfilter samt orsaka skumbildning och höga halter av bundet aktivt klor. Städkemikalier som innehåller kolföreningar kan ge klorerade kolföreningar som trihalometaner. Innehåller städkemikalien kväveföreningar, t.ex. ammoniak, kan kloraminer bildas.

Anlita gärna professionell hjälp så att rätt medel och rätt mängd används. Välj så få städkemikalier som möjligt och överdosera inte. Överdoserar kan t.ex. leda till att en "kemisk hinna" uppstår på ytorna och göra så att smutsen fastnar lättare. Tänk också på att två kemiska produkter som var för sig inte är farliga kan bli det om de råkar blandas.

OLIKA YTOR OCH UTRYMMEN

BASSÄNGEN

Bassängen behöver bottendammsugas, helst varje natt, minst två gånger per vecka. Vattenlinjen ska rengöras frekvent från fettavlagringar och smuts (gäller anläggningar utan skvalprännor). Undvik kemikalier om möjligt och använd istället t.ex. en mirakeltrasa eller ett mildt skurblock. Varannan till var tredje vecka behöver också bassängväggar under vattenytan rengöras. Små anläggningar kan möjligen minska intervallet något. Det är mycket viktigt med regelbunden rengöring av skvalprännor (varje vecka), utjämningsstankar (minst 2 gånger per år), och andra "dolda" delar som ingår i bassänganläggningen.

Det ska finnas rutiner för backspolning/rengöring av filteranläggningen. Bubbelpooler bör tömmas och rengöras en till två gånger i veckan med alkaliskt medel eller mirakeltrasa. Surt medel kan behöva användas ibland för få bort kalkavlagringar. Vid tömning och rengöring av bassänger och bubbelpooler är det viktigt att dessa noggrant sköljs rena, innan påfyllning av vatten sker, så att rengöringsmedel inte hamnar i bassängvattnet. Vid tömning av bassänger och bubbelpooler ska vattnet ledas till avlopp.

GOLV OCH ANDRA YTOR KRING BASSÅNGER

Vid daglig golvrengöring bör i regel ett neutralt rengöringsmedel och mekanisk bearbetning användas. Spola noga efteråt så kemikalierna och smutsen försvinner och skrapa sedan ytan torr. Vid användning av surt rengöringsmedel, som kan behöva användas vid vissa tillfällen för att motverka kalkavlagringar, ska golvet vara vått, annars uppstår skador på fogarna.

Glöm inte att rengöra simdynor, bassängleksaker etc. Dessa städas lämpligen samtidigt som bassänggolvet. Tänk på att torka/skrapa ytorna torra efter rengöring.

I bassänghallen kan det finnas särskilda problemzoner, t.ex. trappor och rutschkanor. Tvätta trappor med samma metodik som en dusch. Använd ytdesinfektion en gång per vecka, vilket tar bort halkan och risken för vårtvirus samt skyddar mot mögel och svamp.

DUSCHRUM, ÅNGBAD OCH TOALETTER

Det mesta av smutsen på duschväggarna hamnar från midjehöjd och nedåt. Använd gärna en skumkanon för att få rätt dosering av städkemikalien för att därefter kunna arbeta lätt och snabbt med en mjuk skurborste. När medlet verkat spolas det bort med vatten och ytan torkas torr. Golvbrunnar kan behöva städas dagligen för att undvika lukt; ta bort skräp och spola med vatten. Kaklade väggar städas som grundregel med alkaliska medel och vid behov med surt rengöringsmedel. I duschutrymmen kan det finnas behov av mellanstädning, d.v.s. att rengöringsmedel påförs med skumkanon vid ytterligare ett tillfälle under dagen, men att medlet då inte borstas bort, utan att endast spolas av.

Toaletter städas med rengöringsmedel för sanitetsporcelain. Ytdesinficering behöver ske återkommande och endast på rengjorda och torra ytor.

Duschrum, ångbad och toaletter behöver ronderas flera gånger dagligen vid anläggningar med hög belastning. Med rondering menas att personal kontrollerar ytornas renhet och vidtar åtgärder vid behov. Exempelvis brukar golv i duschrum behöva spolas av vid några tillfällen per dag.

BASTU

Golven rengörs som beskrivet under rubriken "Golv och andra ytor kring bassängen". Den större dagliga städningen behöver göras när bastun är kall. Torka lavarna med en neutral kemikalie. Desinficera. Undvik att spola lavarna; vattnet rinner ned mellan springorna och tar med sig fett och smuts som sedan fastnar under lavarna. Uppmana badgäster att sitta på handduk för att på så sätt skydda lavarna och minska smutsen. Under dagen kan lavarna torkas av med fuktig trasa (mellanrengöring).

OMKLÄDNINGSRUM

Här behövs en kombination av torra och våta metoder på grund av dammet. Golv behöver våtstädas dagligen och sittbänkar behöver desinficeras frekvent. Bänkar, hyllor, skåp och plana ytor torkas med mikrofiberduk eller fuktad trasa. Innertak och väggar behöver städas ett antal gånger per år.

ÖVRIGT

Rutiner ska också finnas för rengöring av frånluftgaller, ventilationsdon, fönster, inredning, armaturer, möbler, trädetaljer, rostfria detaljer etc. Höghöjdsstädning bör ske årligen förslagsvis i samband med att anläggningen är stängd. Armaturer kräver speciella rengöringsmedel.

INFORMATION

Det är viktigt att arbeta med förebyggande åtgärder, skyltning, information, och andra rutiner för att få badgästerna att duscha innan de badar (se även checklistans bilaga L "Hygienråd för badanläggningar"). Bjud gärna på schampo och tvål i duscharna. Det gör mycket stor skillnad för badvattnet om badgästerna duschat noga och schamponerat håret innan bad samt använder rena badkläder i rätt material.

STÄDFÖRRÅD

Städförråd bör vara avskärmade och ha fungerande frånluftsventilation. Städutrymmena ska ha lättstädade ytor och vara utrustade med utslagsvask med fungerande avlopp samt varmt och kallt vatten. Kemikalieförteckning över städkemikalier bör finnas anslagen i städutrymmet. Moppar och dyl. ska kunna hängas upp på tork.

Vid större anläggningar är det i regel nödvändigt med flera städförråd. Undvika att städa med samma städredskap i entrépartier och inre delar av bassängbadet. Det är viktigt att planera för tillräckliga städförråd, med vattenposter och eluttag etc.

EGENKONTROLL – STÄDNING

- Upprätta städplan och ev. städinstruktion. Det ska även framgå hur städmaterial rengörs och städredskap underhålls. Om det finns inhyrd firma så måste även de få ta del av informationen.
- Dokumentera ansvarsfördelning och utse en städansvarig. Denna ansvarar t.ex. för att bra städkemikalier väljs, att säkerhet ur arbetsmiljösynpunkt uppnås, att förpackningar är märkta med information om risk och skyddsfraser, att äldre kemikalier rensas bort (bäst förestämpel) och att kemiska produkter lagras på ett säkert sätt.
- Upprätta kemikalieförteckning över städkemikalier, införskaffa säkerhetsdatablad för kemikalierna.
- Gör en riskbedömning av verksamheten, t.ex. gällande problem med vattenkvalitet, kemikalihantering.

LAGSTIFTNING

- Miljöbalken (1998:898).
- Folkhälsomyndighetens allmänna råd (FoHMFS 2014:12) om bassängbad
- Folkhälsomyndighetens (f.d. Socialstyrelsens) handbok om bassängbad - hälsorisker, regler och skötsel

BILAGA

Checklista städning

Checklista

Här kan du själv kontrollera om det vid din badanläggning finns tillräckliga rutiner för städning

EGENKONTROLL

Organisation

➤ Finns städansvarig utsedd?	JA	NEJ
➤ Är verksamheten försedd med bra och tillämpliga städförråd m.m.?	JA	NEJ
➤ Finns rutiner för att lära upp ny personal att följa städrutiner?	JA	NEJ
➤ Finns rutiner för att ta hand om klagomål på städning?	JA	NEJ

Städkemikalier

➤ Används städkemikalier anpassade för bassängbad?	JA	NEJ
➤ Är kemikalieförteckning upprättad för dessa?	JA	NEJ

Städrutiner

➤ Finns skriftliga städrutiner?*	JA	NEJ
➤ Finns svårstädade områden där mer utförliga städinstruktioner krävs?*	JA	NEJ
➤ Inkluderar städrutinerna samtliga utrymmen där badgäster vistas?	JA	NEJ
➤ Inkluderar städrutiner även skötsel och rengöring av städförråd, städredskap och städmaskiner?	JA	NEJ
➤ Är frekvens på städmoment angivna?	JA	NEJ
➤ Finns rutin för desinficering av samtliga gå-/sitt- och liggytor som lägst 1 ggr/v?	JA	NEJ
➤ Finns städrutiner upprättade också för städmoment som görs mindre frekvent, ex höghöjdsstädning?	JA	NEJ

*Utgångspunkten är att stora badanläggningar i sina städrutiner kan uppvisa både städplaner och städinstruktioner

Ordförklaringar

Städplan: En städplan beskriver *vilka utrymmen som finns*, ytor i m² på dessa, ritning över flöden/skogräns, typer av ytor t.ex. kakel, intervaller för städning, typ av städmoment.

Städinstruktion: En städinstruktion beskriver *hur* olika utrymmen och ytor ska städas och med vilka medel.

Städrutiner: Ett samlingsbegrepp för det ovanstående

Desinficering: desinficering görs för avdödning av mikroorganismer, utförs efter städning på rena ytor. För lysknappar, kranar, dörrhandtag, skötbord etc. används snabbdesinficering med ex alkohol och trasa. Stora ytor behandlas med QAC och maskin (skumspruta)